

Asia: VN/27452/2020/

Työryhmän mietintö julkisuuslain ajantasaistamisesta

Yleisperustelut sekä suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Huomionne yleisperusteluista sekä suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys -jaksosta (mietinnön jaksot 2-5 ja 10)?

HSY katsoo, ettei perustuslaki edellytä julkisuuslain soveltamisalan laajentamista julkisyhteisöjen määräysvallassa oleviin yhteisöihin siltä osin, kun ne eivät toimi kilpailutilanteessa markkinoilla. Soveltamisalan laajentamisella kuntaomisteisiin yhtiöihin aiheutetaan huomattavaa hallinnollista taakkaa sekä pahimmillaan vaarannetaan yleistä turvallisuutta avaamalla esimerkiksi kriittiseen infraan sekä laitoksiin ja rakennuksiin liittyvää tietoa, koska nykyisen julkisuuslain salassapitoperusteet eivät ole tällä hetkellä ajan tasalla. Kuntayhtiöiden toimintaan ja talouteen liittyvien tietojen läpinäkyvyyteen voidaan vaikuttaa muilla tavoin, kuten omistajaohjausta koskevan sääntelyn kehittämällä.

Soveltamisalan laajentamista koskevat ehdotukset

Miten arvioitte vaikutuksia, joita seuraa mietinnössä ehdotetun julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta julkisen hallintotehtävän hoitamiseen kokonaisuudessaan? Onko mietinnössä jäänyt tältä osin tunnistamatta joitakin erityisiä vaikutuksia, jotka liittyvät organisaationne erityispiirteisiin?

HSY pitää ensiarvoisen tärkeänä, että lain soveltamista ohjaava ”julkisen hallintotehtävän hoitaminen” määritellään riittävän tarkasti ja että jo lainvalmisteluvaiheessa on riittävä ymmärrys yhteisöistä ja toiminnoista, joiden piiriin julkisuuslaki esitetyn mukaisena laajenisi. HSY pitää ongelmallisena lain soveltamisalan laajentamista kuntien määräysvallassa oleviin yhteisöihin, ottamatta huomioon niiden toimialaa. Lakia ei tulisi soveltaa operatiivisiin vesihuoltoalan toimijoihin, jotka eivät hoida julkista hallintotehtävää.

HSY toimii vesihuoltolain (VHL, 119/2001) tarkoittamana vesihuoltolaitoksena ja noudattaa kuntayhtymänä toiminnassaan julkisuuslakia. Vesihuoltolaitos toimii asiakkaisiinsa päin yksityisoikeudellisin sopimuksin kunnan määräämällä vesihuollon toiminta-alueella, eikä nähdäksemme laitoksen hoitamisessa vesihuoltotoiminnassa ole tältä osin kyse julkisesta hallintotehtävästä. Vesihuoltolain 16 a §:n (1259/2022) mukaan vesihuoltolaitos noudattaa julkisuuslakia tietojen saamiseen asiakirjoista, jotka sisältävät raaka- tai talousveden laatua ja

määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja. Tällä tavoin vesihuoltolaitoksen asiakkaan ja kuntalaisen riittävä tiedon saanti on turvattu myös osakeyhtiö- ja osuuskuntamuotoisten vesihuoltolaitosten osalta. Lisäksi taloudellisten tietojen läpinäkyvyyttä lisäävät vesihuoltolain säännökset kirjanpidon eriyttämisestä (20 §), hinnoitteluperusteiden ja tunnuslukujen julkistamisesta (20 c §) sekä Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämästä vesihuollon tietojärjestelmästä (20 d §).

Miten arvioitte vaikutuksia, joita seuraa mietinnössä ehdotetun julkisuuslain soveltamisalan laajentamisesta julkisyhteisön määräysvallassa oleviin yhteisöihin ja säätiöihin? Onko mietinnössä jäänyt tältä osin tunnistamatta joitakin erityisiä vaikutuksia, jotka liittyvät organisaationne erityispiirteisiin?

Pääkaupunkiseudun Vesi Oy on HSY:n tytäryhtiö, jonka tehtävänä on raakavettä johtavan Päijännetunnelin vedenhankintajärjestelmän hallinnointi. Ottaen huomioon turvallisuusasiat ja hallinnolliset resurssit, ei julkisuuslakia ole tarkoituksenmukaista laajentaa soveltamaan tällaisiin yrityksiin. Voi myös kysyä, tulisiko vesihuoltotoiminta ylipäänsä rajata julkisuuslain soveltamisalan ulkopuolelle muuttuneen turvallisuusympäristön vuoksi, pitäen kuitenkin voimassa VHL 16 a §:n mukaisen tiedonsaantioikeiden sekä julkaisuvelvoitteet hinnoitteluperusteiden ja vesihuollon hintatasoa, tehokkuutta, laatua ja kannattavuutta kuvaavien tunnuslukujen osalta. Tällä hetkellä osakeyhtiömuotoiset vesihuoltolaitokset eivät sovelta julkisuuslakia kokonaisuudessaan, toisin kuin liikelaitokset ja kuntayhtymämuotoiset, kuten HSY. Vesihuoltolaitosten tulisi olla samassa asemassa riippumatta organisaatiomuodosta, mutta nykytilanteessa julkisuusvelvoitteen soveltamisalaa tulisi ennemminkin supistaa, kuin laajentaa.

Minkälaisia erilaisia turvallisuuteen liittyviä vaikutuksia arvioitte mietinnössä ehdotetulla julkisuuslain soveltamisalan laajentamisella olevan? Ovatko voimassa olevan julkisuuslain salassapitoperusteet riittävät suojaamaan tietoja, joita on ehdotuksen mukaan soveltamisalan piiriin uutena tai laajemmin tulevien toimijoiden hallussa? Onko organisaatiollanne hallussa tietoja, joiden salassapito olisi välttämätöntä esimerkiksi turvallisuusnäkökohtien vuoksi eikä niiden salassapito ole mahdollista voimassa olevassa laissa tai erityislaeissa säädettyjen salassapitoperusteiden perusteella?

Julkisuuslain salassapitoperusteet soveltuvat tällä hetkellä huonosti peruspalveluja tuottavan kriittisen infran toimijoihin. Julkisuuslaissa ei esimerkiksi ole selkeitä salassapitokohtia vesihuoltoverkoston sijaintitietojen ja teknisten tietojen salaamiseen. Nykyisen julkisuuslain 24.1 §:n salassapitoperusteista soveltuu parhaiten 7-kohta, joka koskee mm. laitosten ja rakennelmien turvajärjestelyjä sekä 8-kohta, joka koskee mm. onnettomuuksiin ja poikkeusoloihin varautumista. Kuitenkin 7-kohdan osalta edellytetään, ettei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna turvajärjestelyjen tarkoituksen toteutumista ja 8-kohdan osalta, että tiedon antaminen vaarantaisi turvallisuutta, sen kehittämistä tai poikkeusoloihin varautumista. Kun salassapitoperusteita pitää vielä tulkita julkisuuslain mukaan suppeasti, on mahdollisuus esimerkiksi vesihuollon verkostotietojen salaamiseen ollut epäselvä. Vesihuoltolaitos joutuu esimerkiksi antamaan karttaotteen verkostosta sitä pyytävälle.

Myös veden- ja jätevedenpuhdistuslaitoksia koskevat rakennustiedot ovat pääosin saatavilla. HSY:llä ei ole myöskään helposti sovellettavia perusteita salata vesihuollon hankesuunnitelmia, jotka hyväksytään luottamuselimissä, mikä on johtanut siihen, että hankesuunnitelmat laaditaan hyvin yleisellä tasolla. Myös organisaation yksityiskohtaista rakennetta ja vastuita koskevat tiedot vesihuoltotoiminnan ja kriittisen infran osalta pitäisi pystyä salaamaan. Onko ylipäänsä vesihuollon operatiiviseen toimintaan liittyvän ja mahdollisesti uhkatoimijoita hyödyntävän tiedon oltava

avointa, ottaen huomioon, että veden laatuun, ympäristötietoon, hinnoitteluperusteisiin ym. liittyvät tiedot julkaistaan joka tapauksessa vesihuoltolain nojalla. Lainvalmistelussa tulisi myös huomioida pääministeri Orpon hallitusohjelma, jossa on kirjattu mm., että kriittisen infrastruktuurin tietojen avoin jakaminen arvioidaan uudelleen huomioiden kansallinen turvallisuus.

Vesihuoltolakia ollaan parhaillaan uudistamassa ja myös tässä yhteydessä olisi mahdollisuus tarkistaa VHL 16 a §:ää siten, että vesihuoltotoiminta ei lähtökohtaisesti kuuluisi julkisuuslain soveltamisalan piiriin, lukuun ottamatta raaka- tai talousveden laatua ja määrää tai jäteveden käsittelyä ja johtamista koskevia ympäristötietoja sekä hinnoitteluperusteita ja tunnuslukuja. Tällä hetkellä kyseiseen lainkohtaan ei kuitenkaan suunnitella muutoksia.

Muut mietinnön ehdotukset

Olisiko muilla kuin lain soveltamisalaa laajentavilla ehdotuksilla organisaationne näkökulmasta turvallisuusvaikutuksia ja minkälaisia nämä vaikutukset olisivat?

-

Lakiehdotus ja säännöskohtaiset perustelut

Huomionne luvuittain lakiehdotukseen ja sitä koskeviin säännöskohtaisiin perusteluihin?

1 luku

HSY kannattaa, että julkisuuslaissa täsmennetään lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävien asiakirjojen määrittelyä, huomioiden pitkältä ajalta kertynyt oikeuskäytäntö ja ilmi tulleet käytännön haasteet. Ongelmalliseksi on koettu esimerkiksi sisäinen viestintä ja virkamiehen sähköpostikirjeenvaihdon mahdollisuus tulla julkiseksi, mikä voi vaikuttaa viestintätapoihin ja hankaloittaa normaalia virkamiesten yhteydenpitoa. Myös erilaiset epäviralliset valmisteluasiakirjat olisi syytä pääsääntöisesti rajata julkisuuslain ulkopuolelle. Viranomaisen muistiinpanojen ja luonnosten tuleminen julkiseksi asian valmistuttua voi aiheuttaa sen, että muistioon ei kirjata kaikkia tausta-asioita tai esillä olevia vaihtoehtoja ja syntyy ns. varjomuistioita. Tällaisten eri versioiden hallinnointi aiheuttaa taas turhaa hallinnollista työtä.

2 luku

-

3 luku

-

4 luku

HSY pitää hyvänä ehdotusta, jonka mukaan viranomainen voisi kieltäytyä tietopyynnön toteuttamisesta, jos se edellyttäisi viranomaiselta kohtuuttomia toimia. On tärkeää, että viranomaisella on keinot puuttua haitantekomielessä tehtyihin tietopyyntöihin. Säännöksessä olisi hyvä huomioida myös tilanteet, joissa itse tietopyyntö ei aiheuta suurta työmäärää, mutta tietopyynnön esittäjä jatkaa toistuvilla pyynnöillä viranomaisen kuormittamista.

5 luku

-

6 luku

-

7 luku

-

8 luku

-

Muut huomiot

Muut mahdolliset huomionne?

-

Pekkarinen Miikka

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY - Johon tuki